

Szerkesztői iroda:

Belmagyar-utca végén (Máriaffy-ház), a hová a lap szellemi részét megillető közlemények ezimzendők.

Az „Ellenzék” előfizetési díja:

Egész évre . . . 16 forint. Negyedévre . . . 4 forint.
Félévre . . . 8 forint. Egy hóra . . . 1 fnt 50 kr.

Egyes szám ára 5 krajczár.

Megjelenik mindennap, kivéve a vásár- és ünnepnapokat.

Kéziratok nem adatnak vissza.

Ujabb bonyodalom.

Az Ausztriával fennforgó gazdasági viszony complicatióinak gazdag sorozata egy ujabbal szaporodott.

Míndezeknek a complicatióknak tudvalevőleg az az alapja és eredete, hogy a közös viszonyaink szabályozásáról intézkedő 1867. évi XII-ik t. cz. a közgazdasági közösség fenntartását a két állam alkotmányos tényezőinek megegyezésétől tétellezi fel.

Nálunk természetesen nem hiányzott a megegyezésre való készség, hisz a 31 év óta tartó depravatív eredményében besuggeráltatott a nemzet lelkebe az a meggyőződés, hogy az önállóság részünkről a pusztulással volna egyértelmű, ellenben Ausztriában kezdet óta a legnagyobb, ugyszólván leküzdhetetlennek látszó akadályokkal találkozik a kiegyezés létesítése. A német obstrukció ugyanis ezt a kérdést választotta a fajküzdalem ütköző pontjául. Ugy számított és — mint látszik — nem is teljesen alaptalanul, hogy a monarchia Achilles-sarkának ez a tangalása szükségképen engedékenységre fogja bírni a vezető köröket az u. n. nyelvkérdésben. Am e számitással szemben — szgyeijük még leírni is — jó időn át a magyar politikai élet annyit magasztalt nyugodtsága, megbízhatósága nyújtotta Ausztria vezető körének a reménységnek azt a horgonyát, a melynek birtokában a fajharcz minden viharával szemben biztosítottak vélték az államélet hajóját. És a végén ez a reménység is hiúnak bizonyult.

A magyar politika hiában viselte magát az uralkodó tényezőz kedve szerint. Hiában mentünk el Bánffy Dezső br. idejében a közös vámterületen keresztülvitt önálló rendelkezés állapotának fábló vaskarikájáig. Hiában gondolta ki Széll Kálmán is az alkotmányosság követelményeinek a sokat hangoztatott egység szempontjaival való összeegyeztetésén töprengő formulákat. Ausztriában csak nem tért vissza a nyugalom, sőt a Clary-kormány részéről a nyelvkérdésben tett engedmények daczára, ott vagyunk, hogy az ausztriai politikai világ egy eddig számitásba nem vett tényezőjének egy váratlan és merész elhatározása halombadöntés veszedelmével fenyegeti a gazdasági rendezkedésnek a mi minden képzetet felülmúló nyugodtságunk és türelmünk által már-már tető alá hozott épületét.

Az államadósságokat ellenőrző bizottság elhatározását értjük ez alatt.

Tudjuk ugyanis, hogy az osztrák-magyar bank alapjához mind a két állam bizonyos aranykészlettel tartozik hozzájárulni a végett, hogy a jegykibocsátásnak fedezete legyen. Magyarország át is adta a banknak az öt terhelő aránynak megfelelő részletet. Ausztriába ellenben az államadósságok ellenőrző bizottság megtagadta a kezzletnek a kormány rendelkezésére bocsátását. Elő áll tehát most már a kérdés, hogy miután mi az osztrák részről adandó viszonsosság fejében járultunk hozzá a bankközösség fenntartásához, mi következik abból, hogy Ausztria alkotmányos életének egyik illetékes tényezője megtagadja a viszonsosságot?

Persze, hogy ha a logika törvényei döntenének az efféle dolgokban, hát igen könnyű volna erre a felelet: Megszűnvn a kölcsönös hozzájárulás feltétele, Magyarország a maga részéről önállóan intézkedik és felállítja a a nemzeti bankot. Csakhogy 31 éven nagyon is hozzászoktunk ahoz, hogy az efféle kérdésekben nem a józan logika törvényei szokták a döntést irányozni.

És hozzaszoktunk ahoz is, hogy Magyarország önérzete a megoldásnál nem vétetik számba. Így nem lehetetlen tehát, hogy az államférfiui leleménység ismét kitalálja majd a megoldásnak egy olyan modozatát, a mely a reánk nézve elhatározottan káros, a látszat szerint Ausztria részéről is megunt közösséget a törvényben előírt feltételek hiánya; daczára azzal a megalázó látszattal fogja fenntartani, hogy Magyarország az érdekében áll s ezért még akkor is ragaszkodik hozzá, ha az Ausztriában még inkább felizgató, még jobban kiélezi a velünk szemben érzett gyűlölséget. Ez a nemzet elszigetelésének az a politikája, a melyet nem rég olyan hatalmas jelemzett Ugron Gábor. Hagyományos udvari politika ez, melynek valaha Metternich volt a képviselője és Magyarország a mindenkori áldozata. Ma azonban nem csak áldozatává, de eszközévé is akarják tenni hazánkat. Ideirányul a hivatalos és félhivatalos világ bölcsessége, a mely ismét a józanságot, a nyugodtságot kezdi prédikálni és a monarchia nagy hatalmi állására irányozza a figyelmét. Vagyis Magyarország segítsen fenntartani egy olyan köteleket, a melyet a monarchia életében minden alkotmányos faktor legalább is nélkülözhetőknek tart. . . ! Vajjon most is hatásuk lesz-e erre azoknak syren daloknak, a melyek a nemzeti önérzet

megvesztegetésére, elaltatására már annyiszor alkalmasoknak bizonyultak?!

Dr.

Politikai hírek.

A Reichsrath tegnapi ülésén a beérkezett interpellációk felolvasása után Javorszky dr. azt az indítványt terjeszti a Ház elé, hogy az összes és a Magyarország-gal való kiegyezésre vonatkozó és a 14 §. alapján kibocsátott rendeleteket felülvizsgálat végetti utasítsák egy 48 tagu bizottság elé. A jobboldal ennek az indítványnak elfogadásával a kiegyezési javaslatok tárgyalását akarja ismét elhalasztani. A Ház ez indítványt el is fogadta, aztán a napirendre tért át.

Napirenden van Körber belügyminiszternek a morva- és csehországi zavargások tárgyában benyújtott interpellációra adott válasza feletti vita. Az első szónok Verkauf dr. szociáldemokrata, a ki főleg a Gralitzban lefolyt eseményeket fejtegeti és erősen bírálja a gralitz kerületi kapitányság eljárását, a melyet elkövetett a katonaság segítségbevitelével.

Hoffer képviselő közbeikt: **Cs. és kir. gyilkos banda!**

Verkauf beszédének folytatásában követeli az illető vétkes tisztviselőnek szigorú megbüntetését. Utána Lenassi képviselő a vita bezárását indítványozta. A Ház Lenassi ezen indítványát elfogadja. A jobboldal vezérszónokul Schilleni képviselőt választja, a baloldal pedig Menger dr. Schilleni hosszabb beszédében fejtegeti a csehek álláspontját és részletesen tünteti föl az események lefolyását Csehországban. Schilleni után Menger dr. beszélt, a ki a németek álláspontját fejti ki, a melylyel elfogadják Javorszky indítványát.

A vadházasságok korlátozása.

Az utóbbi időben, különösen a falun nagy mértékben szaporodnak a házasságon kívüli életviszonyok. Főként fiatal, katona-sorozás alatt álló legények összeadják magukat a falubeli léányokkal és mikor a legényt elviszik katonának, két-három törvénytelen gyermeke marad otthon kenyerkereső nélkül. A szomorú esetek igen gyakoriak. A legények későn kerülnek haza a katonaságtól és megváltozván előttük a helyzet, legtöbbször nincsen módjukban, hogy utólagos házasság által törvényesítsék gyermekeiket. A belügy-miniszter a napokban egy igen üdvös határozatot hozott, a melyben a gyámságról és gondnokságról szóló törvény ama szakaszára támaszkodva, hogy a szülő és gyám tartozik a gondozása alatt levő kiskoru gyermek erkölcsös életének megóvásáról is gondoskodni, elrendelte, hogy az atyának atyai hatalma felfüggesztessék és a gyám ettől a tisztétől elmozdittassék, ha a kiskoru legény vagy leány valakivel vadházasságban él. Mert ez a viszony oly súlyos erkölcsi beszámítás alá

esik, a mely viszony csak az atya vagy gyám súlyos kötelességessége folytán, a kiskoru legfontosabb erkölcsi és anyagi érdekeinek elhanyagolásával, annak veszélyeztetésével jöhet létre. Ezek a kiskoruk aztán új gyámot kapnak, a ki véget vet az erkölcstelen viszonyoknak. Előre látható a belügyminiszter ezen döntésének hatása.

A kvóta.

A magyar kvóta bizottság úgy látszik erősen beadta a derekát az osztráknak, mert egy szóval sem védekezik azon támadásokkal szemben, a melyek egy pár nap óta mind sürűbben és erősebben emeltetnek ellene.

Ugy látszik, csakugyan igaz az Hióh-hír, hogy a magyar kvóta bizottság feladta régi álláspontját s bele ment a kvóta felemelésbe, még pedig egy oly magas arányba, mely a magyar nemzetet teljesen tönkre teszi.

A politikai okosság azt hozza magával, hogy a nemzetek hozhatnak áldozatokat, ha azokkal elérnek valamit. De hát mit értünk mi el, ha felemeljük a kvótát? Csak azt, hogy az osztrák urak a legközelebbi alkalommal megint új emelést követeljenek, de ők nem adnak semmit, a hadsereget, a közös vámterületeket kizárólagosan az osztrák érdekek szolgálatára rendeltnek tekintik, továbbra is csak azt veszik szívesen, ha az osztrák uralkodás árát mi fizetjük. Ime, csak most van tele a levegő a kvóta emeléssel, a mi néhány milliót jelentene Magyarországra; kíváncsak egyszerre katonai reformot, a tisztí fizetések emelését, a mi ismét néhány milliót jelent és pedig oly milliót, melyet Ausztriának fizetnénk. S mit ígérnek ellenértékül? A czivilista felemelést új másfél-millióval. Summa summárum, a kedves osztrákok különféle czimeken vagy tíz millióval szeretnék megterhelni Magyarorságot, megtartanak azonban az udvart is, a hadsereget is, az osztrák állameszme szolgálatában.

No hát ez mindenképpen bolond állapot. Bolond a ki követeli, még nagyobb bolond, a ki megadja. Am hozzon Magyarország áldozatot királyáért, haseregeért, gazdasági és kulturális előhaladásért, de ne adjon egy vörös két fillérest sem az osztrák mo'olchaak, mert ezt a bestiát eléggé felhizlaltuk, hogy elhizottságában többé ne kelljen felhűnk tőle, s ha ugy tetszik az osztrák uraknak, adjuk meg a gazdasági önállósággal a halálos döfést, hogy az osztrák közgazdaság eljen meg, ha tud a maga zsirjából és ne a mi veritékünkéből.

Legujabb hireink a következők:

A felhivatalos M. N. szerint:

Az egyezkedés **33 és 35** arányszámok körül történik, vagyis e számok képezik a

Kiadó-hivatal:

Kolozsvárt, Belközép-utca 38-ik szám.

Egy négyszög centiméternyi tér ára 4 krajczár. Gyárosok, kereskedők és iparosok árkedvezményben részesülnek.

Reklám sora 1 forint.

Bélyeg-illeték minden hirdetés után 30 kr.

Hivatalos közlemények sora 5 forint.

Nyilttérli ozikkek garmond sora után 20 kr. fizetendő.

megvitatás tárgyát. Az előbbi szám a magyar kvótaküldöttségé, az utóbbi (feltételhez kötyve) az osztráké.

Az említett számok nem végleges számok s így a két szám közt a középuton a kvótabizottságok találkozhatnak. De ennek daczára a küldöttségi megegyezés még teljesen biztosítottak nem mondható, a kiegyenlítés valószínűsége azonban napról-napra erősödik.

A M—g szerint:

A kvótának újból való megállapítása tárgyában kiküldött országos bizottság ez évi nov. hó 17-én, pénteken d. e. 10 órákor a képviselőházban, a II. osztály termében ülést tart, mely után az osztrák hetes bizottsággal lesz a magyar hetes bizottságnak találkozás.

Tegnap hirt adtunk arról, hogy az osztrák kvótabizottság elfogadta a magyar bizottság ama meghívását, hogy esütörtökön Budapestre utazzék tárgyalásokat folytatni és a magyar részről **33 és 35** között teendő ajánlatot tárgyalni.

Ugyenezen ülésben az osztrák bizottság határozott egyszersmind az iránt is, hogy mily álláspontot foglaljon el a budapesti tárgyalásokon. Jaworski lovag tette azt az indítványt, hogy a betes albizottság tagjai menjenek ugyan Budapestre, **a nélkül azonban**, hogy a magyar részről ajánlott **33—35** százalék közötti tárgyalási **alapba bele-menjenek**, hanem tartsák direktívaül szem előtt azt, hogy a tárgyalásokat ott vegyék föl, a hol azok megszakadtak, vagyis a **37 százalékos ajánlatnál, a melylyel szemben a magyar 33 százalékos ajánlat áll.** Ez az indítvány egyhangulag elfogadtatott.

ORSZÁGGYÜLÉS.

Bndapest, nov. 14.

A képviselőház mai ülésének nagy fontosságot adott Ugron Gábor felszólalása, mely nagyon komoly hangulatot keltett s az aggodalmat, melylyel a kvótatárgyalásokat kísérik, csak fokozta.

Ugron Gábor azzal a passzussal kezdte interpellációja megokolását, hogy minden baj, botlás, szerencsétlenség, a mely Ausztriában dúl, áldatlan helyzetünknel fogva bennünket is megvérez. *Ez a szomorú és káros kapcsolat igazolja a függetlenségi párt álláspontját.*

Hét éve annak, hogy a valutarendezés munkáját a magyar kormány megkezdte és azóta odaát minden uton élénk görditenek minden lehető akadályt, hogy a rendezés nagy munkáját, a mely bennünket Ausztria szípolozó gyámkodása alól kimentene, meg-

AZ „ELLENZÉK” TÁRCZÁJA.

1899. November 15.

Az unitáriusok könyve.

Nevezetes egyházi mű jelent meg a napokban magyar nyelven: a „Summa Universae Theologiae Christianae secundum unitarios.”

Az unitáriusok könyvének nevezhetnők bátran ezt a művet, melyet Szentábrahám Mihály unitárius püspök írt a múlt század elején latin nyelven.

Mi van ebben a munkában? E kérdésre így felel meg a múlt században megjelent munka előszava: „Im itt van előtted, jóakaró olvasó, egy rendszeres theologiai munka, mely az egyetemes keresztény tanítvány, vagyis a keresztény vallás összegtét — az unitáriusok felfogása szerint — tartalmazza és eredeti mivoltában feltünteti.”

A művet Derzsi Károly fordította magyarra s Ferencz József unitárius püspök következő előszóval látta el:

„Másfél száz évvel ezelőtt latin nyelven írt hittudományi tankönyvet bocsátunk ezennel magyar nyelven a nyilvánosság elébe.

Szentábrahám L. Mihály, nagy nevű püspökünk 1797-től 1758-ig, mint a hittan tanára írta e tankönyvet: „Systema Univer-

sae Theologiae Christianae” czim alatt, valószínűleg még püspökségét megelőzőleg; de mivel éppen ez idő tájt volt az üldözés a leghevesebb, az elnyomatás a legnagyobb mérvű az unitáriusok ellen, a Szentábrahám életében a mű kinyomatására gondolni sem lehetett.

Szentábrahám 1758-tól 1786-ig Ágh István követte a püspöki székben, a ki szintén e tankönyvet használta, a maga részéről is befolyvannak annak egybeállítására, különösen a mikor vallásközönségünk, tekintettel a II. József uralkodásával megpezsüdt szabadabb szellemre, annak kinyomatását: „Summa Universae Theologiae Christianae secundum unitarios” czim alatt elhatározta s ezért az akkori sajtó viszonyokhoz képest egyh. főtáncunk a kir. kormányzék után 1784-ben a legfelsőbb engedélyért II-ik Józsefhez folyamodott.

Érdekesnek tartjuk a mű kinyomatását engedélyező legfelsőbb kir. leiratot itten szintén magyar nyelven közölni:

— 4701 — udvari 3469—1785. sz.

Az erdélyi kir. főkörmányszéknek! Kegyelemetek, erdélyi kir. főkörmányszék által 1784. nov. 23-ról kelt tudósítása mellett felterjesztett ezen czimú kézirat: Summa Universae Theologiae Christianae secundum unitarios — Kegyelemeteknek, Erdélyi kir. főkörmányszéknek, azzal az értesítéssel küldetük vissza, hogy annak kinyomatását annál inkább megengedje, mivel az a mellett, hogy azon valás Erdélyben be van véve, a rajta átvonuló szerénységért, vallást tárgyzó más munkák-

nak is mintául szolgálhat. Bécsben apr. 13. 1785. gr. Pálfi Károly m. pr. Ó cs. apost. kir. Felsége parancsára, Sculteti Ferdinand m. pr.”

Ez engedély mellett jelent meg a mű, mint az unitáriusoknak abból az időből legfőbb Symbolikus könyve Kolozsvárt, 1787-ben. Megjelenését tehát sem Szentábrahám Mihály, sem Ágh István nem érthették meg.

Csakhamar, hogy a mű megjelent, Kozma Mihály szt. gericezi lelkész és esperes magyar nyelvre lefordította. 1798-ban bekövetkezett halálával ugyancsak lelkész fia Kozma Gergely 1833-ban annak kiadhatásért az Ürmösön tartott zsinati főtáncához folyamodott. A zsin. főtáncas a fordítást revidiálás végett egy bizottságuk ki is adta. De hogy a bizottság a fordítást revidiálta-e s ha igen, miféle megállapodásra jutott felőle, ennek nincs nyoma. Kinyomatva azonban nem lett. A fordítás kéziratban maradt s könyvtárunkban ma is megvan.

Az ötvenes években a műnek magyar nyelven kiadása közöhejként nyilvánulván egyházunkban, lefordítását Székely Mózes püspökhelyettes vette munkába. Egy részét le is fordította. De a közből ekkor sem valósult meg, főleg a kiadással járó költségek miatt.

A leányzó azonban nem halt meg, csak aludt.

Az 1898. évi egyházi Főtáncsunkon éppen papnevelő intézetünk körül folyt tárgyalások rendjén Kálnoki Bedő Albert dr., földmivelésügyi nyug. államtitkár, országgyűlési képviselő, egyházi tanácsos afia 500

frtot ajánlott fel a műnek magyar nyelven kiadásra, mit az Egyh. Főtáncas a legnagyobb köszönettel fogadván, ez irányban szükséges további intézkedéseket az E. K. Tanácsra bízta. S nagy örömrünkre szolgál, hogy ezuttal aránylag elég rövid idő alatt a czélt elérhettük.

Nem szükség mondanunk, hogy e mű megbírlálásánál arra az álláspontra kell helyezkednünk, a melyen másfélszáz év előtt az összes theologiai tudományok állottak és a melyre az unitáriusok hittani rendszere is fektetődött volt; hogy a szentírásnak, mint minden más irodalmi műnek, az újabb időben bírlat alá vételével a biblia ihletéséről, istenségéről, imadásáról, csodatételeiről, angyalokról és ödögökről s más ezekhez hasonló hitbeli kérdésekről e műben is fentartott hittani tételek részben már túlélték magukat s ehhez képest azok többé nem tekintethetők az unitáriusok hittudományi mai rendszerével azonosoknak, e mű becsét egyáltalán nem csökkentik.

Ellenkezőleg tiszteletet érdemel és bámulásra méltó az a bölcselmi felfogás, melylyel a mű írója ezeket a legkényesebb természetű hittételeket is úgy magyarázza és világítja meg, annyira körül írja, hogy azokon már átesillámlik a mai unitárius felfogás is. Mert valóban csak olvasni kell tudni e művet s csak el kell mélyedni annak fejtegetésébe s lényegében ugyanazt az unitárius vallást találjuk meg benne, a melyet hiszünk és vallunk ma is.

Éppen ezért nem tudjuk elég melegen ajánlani e mű komoly tanulmányozását lelkésze

inknek. Egy oly kincses bánya ez, a mely-nél e nembem gazdagabbat egyházi irodalmunk jelenleg felmutatni nem tud s nehezen fogunk egyhamar ahhoz csak hasonlót is találni.

A mi a fordítást illeti, melyet Derzsi Károly, tordai gymn. tanárunk volt szíves magára vállalni s Albert János tordai nyug. lelkészünk, ki 3-dik és 4-dik rész fordításánál is részt vett, revidit ill, nemcsak szabatoságánál, hanem magyarságánál fogva is egyaránt méltó a jeles műhez. Mintha nem is fordítást, hanem eredeti művet olvasnánk.

Fogadják E. K. Tanácsunk nevében mindketten eléggé nem méltányolható fáradozásunkért legmelegebb köszönetemet.

Nem mulaszthatom el e helyen is ugyan-csak E. K. Tanácsunk nevében köszönetet mondani Bedő Albert egyh. tanácsos afiának is, hogy nagybecsű adományával lehetővé tette e műnek magyar nyelven kiadását.

Te pedig, drága ereklényk egyházunknak küzdalem teljes multjából, légykedvesen fogadva mindenütt, hol a keresztény hitélet és erkölcsök iránti szeretet égi lángja hováti a sziveket.”

A tanitóné története.

— Angol regény. —

Az „Ellenzék” részére fordította: **Amica.**

(Folytatás.)

(4)

Midőn ez a doktor a házannál megjelent és a névjegyet beküldte, elszörnnyedve olvastam egy az elmebajokra vonatkozólag jól ösmert specialistanak a nevét. Rögön elfogadtam.

nehezségek. Néhány napja, hogy az osztrák függő államadósságokat ellenőrző bizottság meghozta ismeretes határozatát. Ez a kis tréfa csiny természetével bir ugyan, de alkalmas arra, hogy az amugy is feszült idegességet fokozza.

Pénz nincs, a mi van drága és ilyen körülmények között gyümölcsözés nélküli fogságba vetni egy hatalmas tőkét, egy tömeg felhalmozott tetterőt, vérző megbénítása gazdasági helyzetünknek, bűnös meggyengítése keresetképességünknek, fenmaradási feltételeinknek.

A magyar kormány kilenczmillió forint értékű aranyat küldött az osztrák-magyar banknak. Nem tudja, miféle arany volt ez. Szabad arany vagy pedig a valutaszabályozás céljaira szolgáló? Azt sem tudja, milyen célra küldetett, mi volna rendeltetése? Az osztrák bizottság határozata megsértése a viszonzosságnak, az egyik fél megtagadván tartozó kötelessége teljesítését, a teljesítés kötelessége a másik részen is megszűnik. Interpellációjában kérdi a pénzügyminisztert: igaz-e, hogy ez az osztrák-magyar banknak küldött 9 millió hatszázezer forint értékű aranyat visszavonta és elérkezettnek tartja-e az időt az önálló jegybank létesítésére szükséges intézkedések megtételére.

A mocsai emberkinzók a bíróság előtt.

Komárom, nov. 14.

A bizonyítási eljárás az emberkinzással vádolt mocsai köztisztviselők bűnpörében a végtagyalás mai napján véget ért. Kihallgaták az összes tanukat, most már csak a plaidoyer-kre körül a sor. Délután kezd meg Bíró alügyész vádbeszédét, utána Kolbe, a panaszosok képviselője és esetleg Michora Ferencz is beszél, aztán a védelem részéről elsőnek Pollák Illés, majd Vásárhelyi Domokos. A törvényszék valószínűleg holnap, szerdán, a késő délutáni órában hozza meg ítéletét.

A mai tárgyaláson egyébként végeztek az összes tanukkal. Érdekeset nem mondott senki. Rég elcsépeelt dolgokat. Aztán dr. Pollák Illés egy, Szabó vádlotthoz intézett kérdés kapcsán kimondja, hogy a vádlottnak a — kincstár a büntetése. Egy orvosi látlelet felolvasása után Bíró alügyész a panaszosoknak meghiteltetését kéri. Ugyanezt óhajják természetesen a panaszosok képviselői. A védelem részéről a meghiteltetést, mert hiszen főként vagy rovtól előléti vagy most is fegyházban levő vádlottakról van szó, ellenzik. A törvényszék visszavonul a kérdésben dönteni.

A törvényszék az eskü kérdésére nézve fél óra hosszán tanácskozik, végre kihirdette, hogy az összes panaszosokat és tanukat megösketni. A megösketés rögtön kezdetét is veszi.

Még egyszer felvonultak hát a hallgatóság és a törvényszék előtt a mocsai hírhedt pörnek vádlottai. Esküdni készül mind valamennyi. Leghangosabb szóval Kovács István mondta el az esküt. Harsány szóval kiáltotta:

— Isten engem úgy segítjen!

A pestis Triesztben.

Bpest, nov. 14.

Néhány nap óta egymást érik a szenzációsabb szenzációsabb hírek. Mióta Bécsben a klinikán a bakteriológiai vizsgálat köz-

ben pestis-mérgezés történt, a melynek áldozata is volt, azóta kétszeresen izgatók, nyugtalanítók nálunk az ilyen híresztelések.

Legutóbb Triesztben fődöztek fel egy pestises beteget a kontantinápolyi Mitilene hajó egyik hajósmestere személyében. A hajósmester meg is halt, a mint mondják a pestis tünetei között. A Közép-tengerről jövő hajók utasain több ízben tapasztalták már a pestis egyes szimptomáit. Nem lehetetlen, hogy valahol a Közép-tenger környékén a pestis befészkelte magát s ezentul az e tájékról jövő hajókat Triesztben nagyobb egészségügyi felügyeletben, ellenőrzésben részesítik.

Egyik lap tudósító ebben a tárgyban fölkereste dr. Chyzer Kornél miniszteri tanácsost a belügyminiszteriumban, tud-e valamit a dolog felől? Ha komoly az eset, a belügyminiszteriumnak a legelső sorban kell erről értesülnie s a bajtovábbterjedése ellen intézkednie.

Dr. Chyzer Kornél miniszteri tanácsos kijelentette, hogy a kormányknak arról, hogy Triesztben pestis fordult elő, semmiféle hivatalos tudomása nincs. Holott a két évvel ezelőt követő velencei egyezmény értelmében, minden kormány azzannal köteles a területén előforduló pestis-esetet az összes kormányoknak tudomására hozni. Ha a trieszti eset komoly, az értesítés bizonyára már megtörtént volna.

A mi a veszedelem terjedésének megállítását illeti, arra a belügyminiszterium éppen most adott ki két terjedelmes utasítást. (Lapunk közegészségügyi rovatában a rendeletet szösz szerint közöljük). Az egyik az orvosoknak, a másik a laikus közönségnek szól. Mindkettő részletesen ismerteti a baj keletkezését. Száz meg százezer példányban mennek ezek most szét az ország minden vidékére s a veszedelem esetére a legfontosabb intézkedéseket ezek a füzetek tartalmazzák.

Az erd. r. k. státus gazdaságának vezetése.

— Két cikk. —

I.

A zajtalanul lefolyt státus-gyűlésen sajtóságos, hogy éppen azok az ügyek mentek minden szó nélkül keresztül, a melyek közül a legzajosabb tárgyalásokra volt kilitás. Mert — a személyi ügyektől el is tekintve, ott van pl. a k-monostori uradalom legfőbb részének elidegenítése, mert itt a Státus legelsőbb örökölt bírtokáról lett volna szó, a melyhez több százados kegyelet, egy nagymult fűzte a Státust. És sajtóságos, hogy ez a dolog mégis egy akkora testületben egyetlen szó nélkül ment keresztül, még — legalább a forma szempontjából — még a szerződés bemutatását sem kívánta senki.

Valóban szép bizalom az igazgatótanács iránt, a mely pedig nem ily értelmű nyilatkozott az igazgatótanács jelentésének minden pontjánál.

Hosszas tanácskozás után állapította meg az igazgatótanács a jelentés ama pontját, mely a gazd. vezetőségéről szolt, mert alig volt igazgatótanácsülés, hogy annak a tárgysorozatában ezen ügy egyik vagy másik alakban elő ne fordult volna.

Tehát az igazgatótanács részéről a dolog meg volt tárgyalva. És mégis a státus-gyűlésen az igazgatótanács idevonatkozó javaslatát, az előadó felszólalásától eltekintve, minden védelem nélkül vetették el.

Valóban furcsa egy jelenet. De értsük meg a dolgot, hogy miről van szó.

Van a Státusnak négy uradalma, a melyek közül a legnagyobb terjedelmű s legnehezebb kezelésű (a nagyalmási) előadó.

könyveket vizsgálni, azt mormogva magában:

— Nem csuda, ha a fiatal leányoknak megbomlik az eszük, ha a tanítóknak ilyen munkákat adnak nekik olvasni!

A mint beszélt, két könyvet taszított durván elibem és azok a Longfellow költeményei és a Caxtonok voltak.

— Sir! Kiáltam indignálódva. Ön azokat a könyveket sohasem olvasta!

— Természetes, hogy azokat soha sem olvastam; távol legyen tőlem, hogy az agyamat olyan ostobaságokkal fúraszam!

— Ön beösméri, hogy nem olvasta és még is elmeri itélni ezt a két nemes irányú könyvet!

— Ah, madam, kegyed — igen, kegyed asszony és okoskodni próbál, a mire természetesen, a saját nemem közül senki nem képes. Az asszonyok kisebb vagy nagyobb arányban mindnyájan amentianban szenvednek. Fogadni mernék, hogy kegyed azt sem tudja, hogy az mit jelent?

E pillanatban Lujza lépett be, meg volt egy kissé ijedve, de azért oly bájos volt, hogy önkénytelenül azt gondoltam, hogy kedves arca még ezt az elfáult embert is meghatja.

De nem, az semmi hatással sem volt rá.

Éles tekintetet vetett rá, aztán felszólitott, hogy hagyjam egyedül a betegével.

Tudtam, hogy engedelmeseudnem kell, de nagyon kelletlenül tettem azt, mert a szegény gyermek oly káróleg nézett rám. Távoztam, de elhatároztam, hogy közel maradok hozzá.

És ugyan jó, hogy azt tettem, mert tíz perc múlva a leány sirva rohant ki a szobából, azt mondva —

— Oh, néni, miért hagyott egyedül az-

Ezen uradalmak közül a kolozsmonostori bérletileg kezeltetik, három pedig házilag. Mindenik uradalomnak élén (a megfelelő számú alsóbb fokú alkalmazottaktól eltekintve) egy-egy tisztikar áll, még pedig külön a gazdasági és külön az erdészeti ágazatoknál. A legteresebb és legjövendőmezőbb gazdálkodás a radnóthi uradalomban van, a hol négy ispánság van egy intézőség alatt; az ispánok is mind okleveles gazdatisztek és az intéző is az. A Státusnál kivétel nélkül mind okleveles gazdák és erdészek vannak, sőt az altiszti alkalmazásban levők is mind oklevelesek. Ezek vezetik künn a gazdálkodást.

Az erd. rk. Státus minden vagyonának felelős kormányzója az igazgatótanács, ehhez jönnek be az uradalmakból, az intézőségektől a különböző jelentések és ennek a rendeleti szerint kell gazdálkodni. Az igazgatótanács lévén a felelős, az ő határozatai szerint kell gazdálkodni.

Erről az igazgatótanács nem mondhat, ezt senkire át nem ruházhatja. Az igazgatótanács azonban testület lévén és tanácskozással csak koronkint jöven össze, önmaga, mint testület nem vezetheti a gazdálkodást, mert ez a gazdálkodás nem menne — felakadna. Kell, hogy idevonatkozólag a megfelelő közegekkel rendelkezzen. Ilyen közeg az elnökség, a mely állandó működésben van és a mely az igazgatótanács határozatait végrehajtja s az igazgatótanács nevében intézkedik.

Segítségére vannak az igazgatótanácsnak a kormányzásban a keblbi gazdasági bizottság és az ugynevezett szemlebizottságok.

Azon vidék legjobb gazdáiból, hol a birtok fekszik, egy bizottság kéri fel, hogy a birtokot évenegyenként megsemlélje, azon a gazdálkodást megvizsgálja s az igazgatótanácsnak adjon javaslatot a gazdaság tovább fejlesztésére nézve. A keblbi gazdasági bizottság pedig az igazgatótanács gazda-tagjaiból áll. Az igazgatótanács addig gazdasági ügyekben nem határoz, a míg azokat a keblbi gazdasági bizottság nem tárgyalta.

Hogy az igazgatótanács és illetve a gazdasági bizottság a gazdasági ügyeket tárgyalhassa, egy olyan állandó alkalmazású közlegel kell bírnia, a kinek megfelelő képzettsége van arra, hogy a gazdasági ügyeket előterjeszthesse — bemutathassa s a ki állandóan ott van az elnökség mellett mint a gazdálkodás folyó ügyeinek vezetője — vagyis mint gazdasági előadó. Ezt a gazdasági előadót az igazgatótanács semmi esetre sem nélkülözheti; a ki ellenkező nézetben van, az a körülményeket nem ismeri, a dolgot nem érti.

Az előre becsatoltak szerint tehát az igazgatótanács a Státus gazdasági ügyeit egy nagyszámú okleveles gazdasági karnak, a külső szemlebizottságoknak, a keblbi gazdasági bizottságnak és a gazdasági referensnek felhasználásával és működésével kormányozza. Azt hisszük, hogy így az igazgatótanácsnak elég ember és elég szakismeret állana rendelkezésére.

Vannak azonban, a kik ezt még mind nem tartják elének, hanem még külön jószágigazgatót akarnak beállítani.

Az igazgatótanács a jószágigazgató eszméjét elfogadta, de úgy, hogy az ne legyen egy külön álló hatóság az igazgatótanács és az uradalmi intézősége között, mert ezáltal a kezelés igen nehézkessé válik, hanem legyen az igazgatótanács kebelében a gazdasági ügyek vezetésénél mint gazdasági előadó állandó szakközeg, mert erre az igazgatótanács kebelében nélkülözhetetlen szükség van. A nélkülözhetetlen és a kívánalmaknak mindenképpen teljesen megfelelő keblbi gazdasági előadó mellett még külön jószágigazgatót alkalmazni az uradalmi intézősége fölött, egészen fölösleges, sőt zavart okozó és pénzkidobás a jétekony alapok megkárosításával.

zál a borzasztó emberrel? — Olyan — oh, olyan borzasztó kérdéseket intézett hozzám!

A nővéreimhez küldtem Lujzát, hogy megnyugtassák és vigasztalják, tudva, hogy hallgatni fog rájuk, míg én visszamentem Doktor Fortinbras Fabriciushoz, elhatározza, hogy megmondom neki a véleményemet, ha ötvesszerte nagyobb ember volna is, mint a milyenek a világ hirdeti.

— Sir, — kiáltam — hogy merte ön azt a szerencsétlen gyermeket úgy megrémíteni, a hogy tevő?

— Hogy mertem? — Madam, tudja-e, hogy én ki vagyok?

— Oh igen, láttam a névjegyet!

— És mégis bátorodik így beszélni velem — velem, az én hirnevemmel és állásommal bíró férfival és éppen maga — maga, aki semmi egyéb csak egy ösmeretlen tanító!

— Doktor Fortinbras, ebben a dologban nem az én személyem van érdekelve. Ön nagyon jól tudja, hogy most igazságtalanul cselekszik — nagyon jól tudja, hogy abban a pillanatban, midőn Dawson kisasszonyra nézett, rögtön felismerte, hogy annak nincsen agybántalma és tökéletesen helyen van esze.

Néhány pillanatig merőben bámolt rám, aztán félíg magához beszélve, azt mondá —

— Ezért szükségtelen megharagudni. Ó asszony — csupán csak asszony. Aztán hozzám fordulva folytató —

Édes jó asszonyom, maga sajnos eszlóásban ringatja magát — és ezt Dawson tudatta velem. Maga azt képzei, hogy egy gazdag fiatal örökösrel van dolga és hogy annak a pénzét nem sokára kezelheti, — de csalódik.

A Dawson birtok hitbizománya és a legközelebb álló férfira száll, a ki egy unokatestvér. A Dawsonoknak nincsen fiok. Igaz,

IRODALOM.

Dankó Pista népszínművei. Ki ne ismerné, ki ne szeretné Dankó Pistát? Istentől ihletett zenészerző ő; a legnagyobb magyar népdalköltő. Nincsen zuga az országban, a hol az ő nótáit ne ismernek. Azoknak a nótáknak, melyeket országszerte játszanak a cigányok, jó részét ő szerzte. Dankó Pista két népszínművet írt. Egyik színre is került már nagy sikerrel. Most mind a kettőt kiadja könyvalakban. Az előfizetési felhívás így hangzik:

A midőn elhatároztam „Czigányszerzem” és „A halász szeretője” című népszínműveimet könyvalakban, a magyar olvasó közönség elé adni tettem ezt — jó barátaim tanácsára — azért, hogy mindenki, mielőtt esetleg színpadon látna darabjaimat, győződjék meg róla, hogy a cigányéletnek is vannak nemesek karikatúrái, mint azt — az újabb népszínműírók különösen — szeretik feltüntetni, de vannak nemesen, szépen érző, gondolkozó elemei is, mint ez a „Czigányszerlem”-ből — mit József főherceg Ő fensége legkegyelmesebben elfogadni méltóztatott! — olvasható. „A halász szeretője” című népszínművem pedig a szegedi és szegedvidéki halászléteiből van merítve. Ezt sem árt előre megismerni a színésztér s színműirodalomért még lelkesülni tudó közönségnek. A két füzet ára két korona. A megrendeléseket kérem így. Nagel Ottó könyvkereskedésbe (Budapest, VIII., Muzeum-körút 2. sz.) küldeni. Budapest, 1899. nov. 5-én.

Hazafias tisztelettel

Dankó Pista.

SZÍNHÁZ.

Ivánfi Jenő balesete. Tegnap özönnél töltött a publikum a színházba, hogy megnézze *Othello* előadását. Ott aztán utolsó perczben értesült, hogy az előadás elmarad, mert Ivánfi Jenőt előadás előtt szerencsétlen baleset érte. A közönség nagy részvétellel fogadta a hírt, annál inkább, mert az orvosi vizsgálat előtt az a hír terjedt el, hogy *kitörte a lábát, s eszméletlenül szállították a lakására a mentők.* A baleset szerencsére nem volt ilyen vézetes. A lába nem tört ki, hanem *kificamodott* bokából. Ugy történt az eset, hogy Ivánfi a színpad hátsó bejáráján át, akart fölmenni az öltözőbe. E bejáró nincs kivilágítva s különben is olyan, hogy ott bárki kitérhetné a nyakát, ha nem ismerné a helyet. Ivánfi a mint a bejáraton keresztül akart menni, egy tőrebe lépett s lába nyomban kifordult bokából, maga pedig fájdalommal felkiáltva, összeesett. Egy közelálló kellekes sietett oda, hogy felsegítse, de Ivánfi a fájdalomtól mozdulni is alig bírt s azt hitte, hogy a lába kitört. Mikor pár percig ott fektött, fájdalma kissé lecsillapult, azt hitte semmi baj sincs s maga vánszorgott fel az öltözőbe. Ott aztán festeni kezdte magát *Othello*-hoz abban reménykedve, hogy előadás kezdetéig elmúlik a fájdalom. Mikor aztán fel akart állani, érezte, hogy nem képes ráállani a lábára. Azonnal doktort hívtak, a ki konstaltatta a ficamodást s miután a láb dagadni kezdett, azonnal intézkedett, hogy lakására szállítsák. A lakásán Höncez dr. vizsgálta meg és vette kezelés alá. A színházban pedig ez alatt a *Hűtelen-t* rántották elé az utolsó perczben. Ivánfi pár napig,

esetleg egy hétig lesz kénytelen feküdni Kolozsvárt, míg lába meggyógyul.

Ezer év bemutató első előadása lesz pénteken: A darabot zenéstől *Verő* György és Szultán ismeretes szerzője írta a Népszínházi választmány megbízásából, Magyarország fennállásának ezer éves ünnepségeiére ugyancsak a Népszínház számára, a hol körülbelül 150 előadást ért meg. A színmű a magyar történelem korszakalkotó momentumait tárgyalja. Az igazgatóság gondoskodott róla, hogy e tanulságos előadás látványosságban is megjeljen a szövegnek s ehhez képest új diszleteket és jelmezeket készített. Az *Ezer év*-ben kevés kivétellel a színház összes személyzete részt vesz. A darabot szombaton bérletben, vasárnap pedig *bérletszínházban* ismétlik meg. Az első előadásra jegyek már csütörtökön válthatók a színház nappali pénztáránál.

Bartos Gyula, ki három évig volt tagja a kolozsvári színháznak s a ki jelenleg Szegeden működik visszaszerződött Kolozsvárra.

Távozó színészek. A mint sajnálattal értesültünk, a színtársulat egyik leghetesebb tagja *Turichányi* Olga elszereződött Aradra Leszkay András színtársulatához. — *Miklósi* Ilona és nővére Miklósi Margit Pécsre szerződtek el Tiszai Dező színtársulatához. — *Poprádi* Árpád a színház sugója, ki évek hosszú sora óta szolgálja becsülettel a színházat, elszereződött Szegedre Krecsányi Ingáz társulatához.

Színházi levél.

Kolozsvár, nov. 15.

Tegnap jó későre bukkantam be a színházba és így nem egy könnyen találtam magyarázatát annak a hihetetlen körülménynek, hogy az „Ellenzék” színi referense (a kit a világ vége, ha Falb jóslata szerint tegnapelőtt este beít vala, hát bizonyára ép úgy az első sori támlásszékek sarok ülésén talál vala — mint Pompeji pusztulása öröhelyén találta azt a bizonyos római katonát) nem ült helyén, hanem azt üresen hagyva, távozott.

Elfoglalva helyemet, megtaláltam a magyarázatot is, egészen természetesnek találva, hogy a ki a Shakespere klasszicizmusnak pecsenyéjére éhezett, azt a francia vigjáték kaviarja nem elégítheti ki. Én azonban hozzá vagyok szokva a családásokhoz és nem is nagyon irtódom a kaviártól, sőt évek óta azért vágyódom a színházi befentes szerepére, hogy valahogyan színre segísem boldogult Csiky Gergely rég nem adott „Kaviár”-ját.

Ha azonban ez a magyar kaviár is olyan valami találna lenni, mint a milyenem a tegnap este a francia kaviárt találtam: akkor bizony készséggel engedem át azt az oly rég esengett szerepet — Ozoray Adolf urnak.

Lehet egyébiránt, hogy ezt a kaviarphobisat nem magának az ételnek, hanem a tálalásnak minősége keltette nálam. De nem akarok elejébe vágni a dolgok rendje szerint később elmondandóknak és sietek kijelenteni, hogy a tálalásra vonatkozó kifogásaim nem, vagy legalább főleg nem az előadókra vonatkoznak.

Ezek közül Biharival határozottan megvoltam elégedve, jobban mondva: kezdettem vele békülni. Úgyesen, chicesen és a mi tőle különösen jól esett: meglehetősen modorosság nélkül mozgott szerepében és mindvégig megmaradt azon a színvonalon, a melyet egy salon-szerepben percig sem szabad szem elől téveszteni.

Horváth Paula ezt a szerepet tartja legjobb szerepének s e miatt többet játszik benne önmagából, mint szerepéből. Feltétlen elötte azonban, hogy diszcreten, helyen-helyen szokatlan finomsággal alakított. Ha több gondot fordítva játéka e részbeni egyenlőtlenségei elsimítására, joga volna arra a hiedelemre, a melyből így nem hiányzik bizonyos fokú önánitás.

Bónis Lajos a tegnap — is Horkay Feri volt. Nála már teljesen jogosult az a hiedelem, hogy *Herezeg* színművének híres alakjában találta meg szerepei legkiválóbbját, de hát Párisban nem lehet hatni a bunyeváczgentry alárjével. Ha tegnapi sikere mögött maradt annak a pontnak, melyre igyekezete után jutni vél, keresse ebben a magyarázatot.

És végül pár szót a rendezésről, jobban mondva a scenirozról, vagyis arról, a mint fentebb a „felelős” kifejezés használatával kívántam érinteni. Gyomromból gyűlölöm a prűderiát és szívesen veszek a színpadon olykor egy kis pikanteritát, de az affajta durvaságot, a mire a rendezés a tegnapi előadás utolsó felvonásának végjeleneiben, a színpad mögött scenált hangutánzatok ragadtatja magát, még az orfeumban is a rendőrség figyelmébe ajánlanám. Hogy egy Nemzeti Színháznál szemben hol keressom ilyesmivel szemben a remediumot, arra egyelőre, az intendánsi páholy ürességére való tekintettel, nem vállazok.

Merkur.

Dr. Torma Zsófia meghalt.

Ma délben kaptuk Szászvárosról a táviratot, mely arról értesített, hogy dr. Torma Zsófia tegnap délután, szívészélhűdésben meghalt. Temetése Szászvárosan csütörtökön délután lesz.

Részvételt adjuk közre e szomorú hírt, mely egy oly nőnek a haláláról szól, a ki nek apja, fitestvérei a tudományos buvárlatok terén nevezetes eredményekre jutottak, a mely eredmények a gyenge ifjú nőlelkére is oly ingerlő hatással voltak, hogy ő is a régészet terén való kutatásoknak szentelte életét, erre áldozta vagyonát és minden szabad idejét.

Torma Zsófia nem tartozott azok közé a nők közé, a kik csupán utánzásai vágyból, divathóból, vagy szeszélyből kezdenek ilyesmire, és az első akadállyal bele unnak s abba hagyják a megkezdett művet.

Nála a nő szívóssága e szokatlan téren teljesen érvényesült. Ő a rég letűnt évezredek kő- és bronz- emlékeiből soha sem unta lázas érdeklődéssel olvasni. Ez emlékek kutatása közben nemcsak olvasott a tárgyakról, hanem észlelt, figyelt, gondolkodott is.

Az ő lelkét nem nyűgözte le a tudósok már megállapított rendszere. Ő külön iskolát alapított és ebben az iskolában megállapította, hogy a népek viseleteiben, szokásaiban, vallásos és családi életében sok hasonlóság található.

E hasonlóságokat a babiloniak idejéből levezette a jelen korig.

Székeleyeink, románaink házi életében egyes szokásokat visszavezetett sok évezredekben át s nemzedékeken s nemzeteken át kimutatta a hasonlóságokat.

E buvárlatok, a melyeket fáradhatatlan buzgalommal végzett Torma Zsófia, rövid idő alatt, jóformán tudtán kívül, tudós nővé avatták őt fel.

Midőn buvárlatainak eredményeivel a világ elé lépett, Magyarország tudósai nem akarták őt befogadni a czéhbe. Rendszerét fitymálták, őt magát bolondnak nyilvánították.

Ez habár, rosszul esett az érzékeny lelkű nőnek, azért nem csüggedett. Bizva kutatása eredményeinek helyességében, ezekről szóló munkáját nemetre fordította és külföldön mutatta be azt, a mit itthon ledorongoltak a magyar tudósok.

Külföld tudományos köreiben bámulattal és elismeréssel honorálták a fáradhatatlanul kutató nő eredményeit, a következőket alapos bírálat alá vették s a részrehajlatlan kritika elismerte azok helyességét, igazságát és alapos voltát.

Torma Zsófia híre és rendszerének új alapokon való kiindulása csakhamar elterjedt a külföldi tudományos körökben. A magyar tudós nőt ünnepelették a külföldi tudósok, a mi a magyar professzorok bosszúságát nem kis mértékben növelte s alkalmul szolgált arra, hogy annál inkább, tüntetőleg mellőzzék őt és kiesinyedjék sok évi fáradozás által szerzett érdemeit.

Pár év előtt a brassói Honterus ünnepre csak azért jött el a tudós *Wiroch* tanár, hogy e magyar nőt felkereshesse, vele személyesen megismerkedjék s gyűjteményét, melyre rendszerét alapította, megszemlélhesse. *Wiroch* tanár kísérletéhez szegődött több magyar professzor is és ezek a szemlélet folyamán röstelkedtek, midőn *Wiroch* rájuk sütötte, hogy e magyar tudós nő művét még nem is ismerik.

Torma Zsófia nem az a nagy képű, pápa szemes tudós volt. Rokonszenves megjelenésű, kellemesen társalogni tudó nagy műveltségű nő volt. Magyarázataival érdekessé, világossá, átlátszóvá tudta tenni azt a tárgyat, a melylyel látogatóját óhajtott megismertetni.

E sorok írója ez év husvét napján személyesen felkereste a tudós nőt Szászvárosan.

E látogatásról az *Ellenzék* ápril 5-ik számában a következőket írta:

Erdély népe hajdan és most. Erdélynek van egy tevékenységben és kutatásban majdnem páratlanul tudós nője Torma Zsófia ur-hölgy. Ez ur-hölgy élete nagy részét annak szentelte, hogy az Erdély területén lakott népek életére és szokásaira tartozó dolgokat felkutassa s a föld mélységében talált tárgyakban valamint a ma élő népek szokásaiban, hajlamaiban, alkottaiban és cselekvéseiben megállapítsa a rokon vonásokat. E tekintetben ki-fejtett hangya szorgalma s éles megfigyeléssel folytatott buvárlatkodása olyan eredményekre vezetett, a melyek a tudományos világ csodálattal és teljes elismeréssel vették ki a hazán kívül is. Torma Zsófát sürten keresik fel szászvárosi házában kiváló tudósok, előkelő külföldi tudományos társulatok tagjai messziről is. Nemrég dr. *Wiroch* kereste fel, hogy közvetlen meggyőződést szerezzen azokról a felfedezésekről, a melyeket a tudós nő hosszú kutatása révén feltárt.

Az Erdély földjét lakta népek életében felmerülő rokon vonásokról 6000 évtől a jelenkorig megfigyelései oly becses eredményre vezettek, a melyek az emberi nem művelődés történetébe egészen új dolgokat illesztenek be. A tudós nő adatai egyaránt érdekelnek mindenkit. Mint értesülünk a kolozsvári néprajzi kiállítással kapcsolatosan egy érdekes felolvasásra szolgáló tanulmányt írt meg a tudós ur-hölgy, a melyet Kolozsvárt nem sokára fel fognak olvasni. Torma Zsófia ur-hölgy kutatásai nagy értékű eredményeinek feldolgozásával foglalkozik s bár a megészített munka idegeit kifárasztotta, szellemének ruganyossága, a tárgy iránti lelkesedése bizonyára lehetővé teszik a becses mű megjelenését. A munka egy időben fog itthon és külföldön, magyar és német nyelven megjelenni. Szerkesztőségünk egyik tagja felkereste Torma Zsófia ur-nőt, megtekintette gyűjteményét s ennek alapján írhatjuk, hogy az a felolvasás is, mit az ur-hölgy beküldött, egyike lesz a legérdekesebbeknek.

E sorokra nagyon gyöngéden válaszolt Torma Zsófia egy levélben.

Megköszönte a róla írottakat, de egyáltalán óva figyelmeztetett, vigyázzak, nehogy most már bajt szerezzenek magannak azért, hogy munkálkodását méltattam.

Ám, nemcsak, hogy ez aggodalma nem volt alapos, sőt az erdélyi muzeum újabb vezetői régóta rokonszenven és figyelemmel kísérték törekvéseit, melyet a kolozsvári tudományos egyetem azzal méltatott, hogy ez év nyarán tudori czimmal tüntette ki Torma Zsófát.

Életéből és működéséből a következő adatokat közöljük:

„Torma Zsófia született Csicsó-Kereszturon 1840-ben. Szászvárosan telepedvén le, Hunyadvármegye csigafelépít kezdette először tanulmányozni, 1875-ben a Budapesteni tartott ösembertani kongresszus alkalmával Rómer Floris felhívta figyelmét Tordos östelepeire. E felhívás következtében Tordoson ásati kezdett s megelő felfedezésekhez jutott. Később Déva közelében, Nándor-Vályán s a mandori barlangbau kutatott. Ásatásainak eredményei a külföldön is méltó tért szereztek nevének s azok között, kik őt üdvözölni siettek, volt Schliemaan, Trója ásatója is. Itthon pedig Téglás Gábor egy külön füzetet írt ezen tudományos felfedezések ismertetésére. Majd 1876-ban külföldi tanulmányutra ment, s részt vett a német antropológusok gyűlésén, a hol a legkiválóbb tudósokkal beszélt meg egyes szakkérdéseket. Első felolvasásait az *Erdélyi Múzeum-Egyesület*, s a hunyadmegyei *„Történelmi és régészeti társulat”* gyűlésein tartotta. Minden egyes felolvasása nyeresége régészeti irodalmunknak. Nevezetesebbek: A mandori barlangcsoport, Neolitikori östelepek Hunyadvármegyében stb. Legutóbb Lipcsében önálló kötetben adta ki a birtokában levő több száz szimbolikus ősemleki keleti vonatkozásait.”

Torma Zsófia rendkívül nagyértékű régiség gyűjteményét az erdélyi muzeumnak hagyományozta. E gyűjtemény az elhunyt lakásán, több szobát tölt meg s telve van ezzel a lakás folyosója, pince és padlás helyisége is. E nagyértékű adomány ellenszolgáltatásul a magyar tudósok iránti kegyeletből, művet, melyen oly lázas tevékenységgel dolgozott, az Erdélyi muzeum kellene, hogy kiadja és pedig magyar nyelven.

Az elhunytat legutoljára, a mult vasárnap tartott hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat 20-ik évi rendes közgyűléséből Déváról üdvözölték, mint az egylet munkás, tiszteletbeli tagját. Most már ő is az emlékezteté.

Kuszkó István.

MINDENFÉLE.

Kolozsvár, november 15.

Tekintettel arra, hogy az év vége felé közeledik, kérjük mindazokat, kik előfizetési díjjalakat hátralelnek vannak, szíveskedjenek azokat mihamarabb megküldeni a kiadóhivatalnak.

— **Az erdélyi lótenyésztés emelése.** Tudvalevő, hogy Darányi Ignác földmívelési miniszter az erdélyi gazdák régi és egyhangu kívánságára s az erdélyi lófajok fenntartása érdekében Fogarason új ménest alapított. Minthogy azonban több oldalról azt találták, hogy a fogarasi elhelyezés nem a legcélszerűbb, Darányi az érdeklődők megnyugtatására azt a ménets a kolosi birtokra helyezte át. Közlebből a legkiválóbb erdélyi gazdák és lótenyésztők, az élükön Bánffy György gróffal és Wesselényi Béla báróval megtekintették új helyén a ménest és az elhelyezést a legcélszerűbbnek találták. Egyben arra kérték a minisztert, hogy ugyancsak az erdélyi lótenyésztés érdekében bocsássa a Torreador nevű mént az erdélyi részek rendelkezésére. Darányi nemcsak ezt a kérést teljesítette, hanem az erdélyi lótenyésztés fontos hivatását maga is nagyra tartván, saját kezdeményezéséből a Filou nevű híres kishéri mént május 1-től kezdve szintén átengedi a kolosi ménesnek.

— **Csillaghullás Kolozsvárt.** A kolozsvári egyetem csillagdjája egykor egyike volt az egyetem leglátogatottabb helyének. A tudomány férfiai és az érdeklődő közönség az esti és éji órákban gyakran kereste fel, ellesvén a bolygók járását. A csillag vizsgálásához szükséges megfigyelő tárgyakra később állítólag a miniszter nem adott költségeket. E miatt a csillagok rögzített ponttal való megfigyelése helyett néhai Márton Lajos repülő gépről óhajtották azok állását figyelemmel kísérni. A csillagdában rendezte be repülő készülékét. A tudós tanár éjet-napot összetéve kísérletezett, de a nehéz probléma gyakorlati megoldását nem tudta bevégezni. Titkát a sirba vitte. A csillagdában eszközök már akkor a lomtárba kerültek. Ott vannak ma is. Ma se repülő gép, se csillagászati berendezést nem lát a hallgatóság az egyetemen. Ezen a mizerián segíteni kellene.

— **Nagysád vagy néni?** Van most gond a kultuszminisztérium illetékes ügyosztályaiban, mert nem kevesebből levén szó: vajjon a tanítónő asszony vagy kisasszony az iskolában „Nagysádnak” vagy „Néni”-nek, de szó sincs arról „Kisasszony”-nak vagy „Asszonyságnak” szólítottának meg a gyermekek részéről.

Ez a rettenetesen veszélyesnek pláne tanítónői önérzetet mélyen érintettnek is tartós kérdés most Damokles kardjaként függ az ügyosztályok fölött, mert hiába, nökel szemben a férfi lovagiasága e kérdésében is ige közelről van érdekelve s tekintve a tanítónői keblekben hullámzó czim-mániát, bizony bajos határozottan megállapítani, vajjon az a — fájdalom — 3—400 frton művészi beosztással élő nemzetszámszámoló, nagysádnak, vagy néninek szólítottassék meg azok részéről, kiknek a tanítónőben a nőieség erőnyeinek zomancázát: az egyszerűséget, a szerénységet s mindezen felül az édes anyát helyettesítő fehérlépet kellene megtestesítvén látniuk.

E tárgyban több javaslat fekszik a miniszter előtt. Egy javaslat támaszkodva néhai Teleki Blanka grófnő elveire, ki mint leányiskolát alapított főúri kisasszonyok számára és ez iskolának az alapelve az egyszerűség volt, kisasszony és a néni megszólítások használatát ajánlja az iskolában. Érdekes egy másik ajánlat, mely az egyenruha behozatalát javasolja a tanítónői karban. Indokolja ezt azzal, hogy a tanítónők tulságos czizomájukkal nem gyakorolnak nevelő hatást.

— **Vadászat.** Csorbáról írják, hogy József kir. herceg vejével, Fülöp orleáni herczeggel, József Agost kir. herczeggel és négy tagu kísérettel odaérkezett. A vendégek a csorbai állomásról rövid pihenés után a már elraktárolt s most újra felszerelt fogas-kereket vasúton a Csorbához rándultak, mert a beállót havazás járhatatlanná tette a gyalogutat. A vendégek vadászatra érkeztek ide s néhány napig maradnak. A vadászatra Jóób Marcell lőtpő-újvári főszolgabíró is meghívta, a ki a főrangú vendégeket kalauzolni fogja a havas Tátrában, a hol különösen zergékre fognak vadászni. Festetich Taszilo gróf, mint nekünk Keszthelyről írják, több főrangú vendége tiszteletére a napokban vadászatot rendezett. A vadászatban részt vett Goluchovszky Agenor közös külügyminiszter és neje, Esterházy Miklós gróf és neje, Lagiecke markí és neje, Mr. Milbanke, Andrassy Gyula gróf, Károlyi grófnő és leánya Zsuzsána, Rumbold markí, de la Gicke és neje. A főúri társaság első napon a hévízi meleggát mellett levő területre vonult. E napon 40 darab nyul, 283 fácán kakas, 367 fácántyúk és 270 fogoly, összesen 910 darab került terütekre. Másnap a vadaskertet hajtották föl. Ez alkalommal 41 darab nyul, 472 fácánkakas, 387 fácántyúk, 55 fogoly és 1 szalonka volt a zsákmány, összesen 956 darab. Harmadik napon Vörsre rándult a társaság. Itt 5 darab őz is jött a fegyverek élé. Ezenkívül esett 161 darab nyul, 215 fácánkakas, 136 darab fácántyúk és 21 fogoly, összesen 541 darab. A háromnap ejtett vadak összege 2407 darab. Goluchovszki nem egyszer hangoztatta, hogy ha valaki élvezettel akar vadászni, akkor Magyarországra jöjjön. A vadászatot miúdenkor jóízű lakoma zárta be.

— **Esküvő.** *Zauderer* helybeli posztókereskedő szép leányával *Jankával*, tegnap esküdött meg az ortodox zsidó templomban *Guttmann* szatmári fiatal előkelő kereskedő. Az esküvői szertartást *Glasner* Mózes főrabbi végezte.

— **Jótekonyság.** Két frtot kaptunk az alábbi sorok kíséretében:

Tekintetes Szerkesztő ur! Részvétellel olvastam azokat a híreket, a melyek Kuszkó László pályafelvirgázó tragédiájáról szóltak. Az elhunyt férfitú korá ifjúságától kezdve személyesen ismertem. Ipariskolákban, iparkiallításban jutalmakkal, első díjakkal s más elismerésekkel tüntették ki a 80-as években előretörő ifjú vasszorgalmát és fényes tehetségeit.

Mi akkor azt remélljük, hogy kolozsvári iparos osztályunknak egykor hatalmas oszlopa lesz, de a sors fájdalom másfelé sodorta és most tragédiája fölött kesergünk mi is. En tudom, hogy az özvegy az ő 134 frt 90 kr évi nyugdíjából öreg édes anyját s kis gyerekeit, kinek csak évi 18 frt az ellátási díja, nem tarthatja fenn. Ide mellékelek 2 frtot, kegyeskedjék ezt, mint első adományt az árva neveltetési költségeihez való hozzájárulás czímen az özvegy kezeihez juttatni. Kolozsvár, 1899. nov. 14. Tisztelettel Sebeszta Jakab.

Az összeget átadtuk a család megbízottjának, ki azt, az adakozó iránti tiszteletből hálás köszönettel elfogadta s a kis árva nevén takarékpénztárba helyezi. Más oldalról azonban adományt nem kér a család, mert a vagyonatlan anya kis árvájának két nagy bátyja van, kik, ha szegények is, de karjaik elég erősek, hogy a mint a szükség beáll, érette is dolgozzanak egy-egy órát.

— **Meddig él az ember?** J. Holl Schooling szerint van egy régi szabály, melylyel bármely jelenleg a 12 és 90 év között él embernek még hátralevő éveit ki lehet számítani. Az életkor éveinek számát le kell vonni 86-ból és a maradékot 2-vel elosztani, a kapott hányados adja a még hátralevő évek számát.

Gyászrovat.

Oláh-ivánfalvi özv. *Eperjessy* Lászlóné született Sáros-m-berkeszi Móra Antónia Déesen meghalt.

*

Kiss Józsefné született Balogh Anna Kolozsvárt meghalt.

Jótekonyság.

Egy szegény ember ravatalára. Hét apró árva hagyott hátra a legnagyobb szegénységben Kolozsvár. Erdélyi Árpád, kinek temetésére a következők adakoztak: Jeleu Lászlóné 50 kr. Ksaukál Antáné 50 kr. Téglásné 50 kr. Kalhorczy Ádám

50 kr. Papp 50 kr. Butyka Ferencz 50 kr. Feszt Sándor 50 kr. Soss Anna 2 frt, Allexi 50 kr, Benigni 50 kr, Sipos Károly 35 kr, Luszlig Lajos Jelen László 5 krt. Két kisasszony gyűjtötte ez adományokat, kik azt a szegény családnak át is adták, az ivet pedig közlés végett szerkesztőségünkbe küldötték.

LEGUJABB.

Az „Ellenzék” táviratai, telefon tudósításai és sürgöny-levelei.)

34%.

Budapest, nov. 15.

Határozottan állítják kormánypárti körökben, hogy a magyar kvóta-bizottság a Bpsten tartandó tárgyalások alkalmával **34.5%-ot** fog ajánlani. Ha pedig királyi dönt sre kerül a sor, ugy **34%-ot** fog ajánlani.

Korona-tanács.

Budapest, nov. 14.

Hir szerint a király elnöklete alatt még ma korona-tanács lesz, melyen a magyar minisztereken kívül Clary osztrák miniszterelnök és az osztrák pénzügyminiszter is részt fognak venni.

Az arany háboru.

Bécs, nov. 15.

Az osztrák államadósságot ellenőrző bizottság a kormány felhívása folytán tegnap este ülést tartott, a melyen újból megvitatta az **59 millió** arany kiutaltványozásának a kérdését.

A bizottság multkori határozatát annak tulajdonították, hogy a bizottság egyik tagja, gróf Montecuccoli nem volt jelen.

Az ülésen Fuchs elnökölt és előadó báró Cedik volt.

A gyűlés a késő éjjeli órákig tartott s eredménye az lett, **hogy a bizottság 3 szóval 3 ellen ismét megtagadta az 59 millió arany kiadását.**

Ezt az eredményt igen sokan már előre megjósolták, mert dr. Fuchs előre kijelentette, még pedig Clary miniszterelnök jelenlétében, hogy a **bizottság a régi határozat mellett fog újra állást foglalni, hogy tudniillik az 59 milliót ne adják át a banknak.**

A bizottság határozata mindenféle óriási szenzációt keltett s maguk az osztrák politikusok is megvannak győződve arról, hogy **ezek után a magyarok sem fogják mindenáron a közösséget továbbra is fenntartani.** (Bár ugy lenne!)

Országgyűlés.

Budapest, nov. 15.

A képviselőház mai ülésén elfogadták a tegnap benyújtott törvényjavaslatokat.

Ezután Perczel Dezső el ők jelentette, hogy Lukács miniszter szombaton válaszol Ugron tegnapi interpellációjára.

Ezután Buzáth Ferencz interpellált az Oroszországból kiüldözött és Magyarországra beözönlő zsidók miatt, kik a pestis veszedelmével fenyegetnek.

Ezzel az ülés 11 óraker bevégeződött.

A legközelebbi ülés szombaton lesz.

Obstrukció a kvóta miatt.

Budapest, nov. 15.

Az országgyűlési függetlenségi párt ma este értekezletet tart, a melyen a párt elhatározza, hogy a kvótaemelést, mivel másképp nem tudja megakadályozni, meg fogja obstruálni.

A néppárt és delegáció.

Bpest, nov. 15.

Az országgyűlési néppárt tegnap értekezletet tartott, a melyen elhatározták, hogy a párt részéről a delegációba gróf Zichy Jenőt és Szabó Istvánt küldik ki.

Horánszky belügyminiszter.

Budapest, nov. 15.

A képviselőház folyósóján ma határozottan beszélték a hirt, hogy Horánszky Nándort decemberben kinevezik belügyminiszterre.

Hirlik, ha Horánszky belügyminiszter lesz, a *Tisza-Bánffy frakció kilép* a kormánypártból, (Ezt ugyan bajosan hisszük, meri erősen megszok-

ták már a husos fazekakat.) s *magyar demokrata-pártot* alapít.

Csak az öreg Tisza maradna benn a kormánypártban.

Uj elnök.

Budapest, nov. 15.

Perczel Dezső kijelentette, hogy a magyar bankgyesületben elfogadja az elnökséget.

A képviselőház elnöke Szilágyi Dezső lesz.

Minisztertanács.

Budapest, nov. 15.

Déli 11 órától 1 óráig minisztertanács volt a képviselőházban, a melyben az összes miniszterek résztvettek.

A minisztertanácsban elhatározták azt az álláspontot, melyet a közös miniszteri tanácskozásokon követni fognak.

Közös minisztertanács.

Budapest, nov. 15.

Ma közös minisztertanács lesz a budavári királyi palotában a király elnöklete alatt.

A közös költségvetés, delegáció és a kvóta lesz napirenden.

Főszerkesztő:

BARTHA MIKLÓS.

Felolós szerkesztő és laptulajdonos:

MAGYARY MIHÁLY.

NYILTTÉR. *)

Menyezet beomlás.

A „Magyar Polgár” napilap november hó 3-iki számában közölt menyezet beomlás cikkre, november hó 8-án a teljes igazságunk megfelelően válaszoltam, ugy az „Ellenzék”-ben, mint a „Magyar Polgár”-ban. A „Magyar Polgárba” tett közleményemet közvetlen annak folytatásaképpen, megcáfoltam a cikkirő azon indokkal, hogy ő a rendőri jegyzőkönyvet betekintette és így az előbb irt cikke megfelelő. Látna azt hogy a cikkirő az első cikkében irt állításait fenntartja, bárha tisztában voltam avval, hogy állításai nem felelnek meg a valóságnak, de én mégis elmentem a rendőrségre, hogy a felvett jegyzőkönyvbe betekintsek. Ekkor még jobban meggyőződtem arról, hogy a cikkirő állításai, a mint már azt nyilatkozatomban bebizonyítottam, ellenkeznek az igazsággal. Azután elmentem a „Magyar Polgár” kiadóhivatalába és ott előadva újra panaszomat, azzal akartak engemet kibékíteni (mivel, — ugy látszik tudomást szereztek az általuk irt állítás valótanságáról) hogy a nyilttéri cikkomért fizetett díjat vissza adják és hogy a lapban helyreigazítják a tévesen közölt hírt. De minthogy a helyreigazítás oly tökéletlenül volt írva, hogy a nagyérdemű közönség abból csaknem a cikkirő előbbi állításait látja megerősítve, ennélfogva indíttatva érzem magam a történeteket nyilvánosságra hozni és utolag kijelentem, hogy a november 8-iki számban tett nyilttéri közleményem való igaz, mert a kérdéses háznál a régi menyezet vakolata esett le és a lakók sem voltak a rendőrség által kitélepítve. Ezen ügyet befejezettnek tekintem, mely után maradok a Nagyérdemű közönség alázatos szolgálja

Csukonyi Mihály.

A sörfogyasztó közönség figyelmébe!

A Pilseni polgári serfőzőházban előállított és általánosán kedvelt **téli-sör** f. hó 16-ától kezdve **kizárólag PFERSHY FERENCZ** nagy Pilseni sörserenokában kerül kimerésre. Ugyanott van **kizárólagos kimerési helye** a „Pilseni Ösforrás” sörének.

a Pilseni Polgári Serfőzőház

1—2 Erdélyrészi Vezérképviseletöge.

E. Hammerschmidt gyógyszerész

által készített

patkány virsli

D. R. P. 95277. és G. M. Sch. 76024 az elismert legjobb patkány-méreg a világon, a mely a patkányokat tömegesen pusztítja és ki mennyiségben is öl. Embereknek és házi állatoknak ártalmatlan. Számtalan elismerő nyilatkozat minden körben.

Ára: 45 kr. és 1 frt 30 kr. Főraktár Kolozsvárt: **Zsély Miklós** gyógyszerésznél.

Operateur

Dr. Rudas Gerő egyetemi m. tanár, fogorvos műtermét áthelyezte az új státus épületbe **Főter 32—33 szám.** 1. emelet 3-ik ajtó, bejárat Szentegyház-utcában. 6—10

*) E rovat alatti közleményekért semmiféle felelősséget nem vállal a Szerk.

